

Civitas Pragensis

obec pražská 1419 - 1434

Ponaučení o vojsku pražském

Matěj Matuška / ilustrace Jan Syka

Civitas Pragensis – Obec Pražská 1419-1434

Pražané

Výraz pražané neznamenal jen obyvatele Prahy, ale veškerou pražskou vojskou a tím pádem i politickou moc. Ta stála na různých spojeneckých svazcích s mnoha městy i představiteli české šlechty. Tuto husitskou alianci dnes nazýváme Pražský městský svaz. Ten vznikl v prvních letech revoluce, kdy husitská fronta byla ještě více méně jednotná (i ze strachu ze zahraniční intervence). Množství měst, která se ke svazu připojila, bylo dobito společnými silami pražanů a venkovských husitů. Tedy táboritů vedených Janem Žižkou z Trocnova a orebitů vedených Hynkem Krušinou z Lichtenburka.

Svou moc pak svaz ztrácel zejména po politických a vojenských přehmatech svých vůdců a hlavně v zápase nejprve s Žižkovým Menším Táborem a poté rostoucí Tábořskou (radikální) stranou celkově.

Praha (městská rada a velká obec – tedy shromáždění všech obyvatel města), která na sebe na počátku revoluce strhla množství královských práv, je pak nad těmito městy vykonávala – dosazovala rady a vojenské hejtmany, udělovala práva atd.

Šlechta hrála v této frakci hlavně roli vojenských spojenců, kteří bývali za svou pomoc nezřídka odměňováni hejtmanskými posty v rámci pražské hotovosti a v připojených městech, nebo purkrabskými pozicemi na hradech a tvrzích. Často nabývali politického vlivu ve svazu a někteří se stali i členy Korybutovy knížecí vlády (viz níže) nebo zemské vlády, ustavené na Čáslavském sněmu (1. - 7. června 1421). Sněmu, který je považován za vrchol moci Pražského svazu, neboť byl Prahou svolán a veden.

Složení a organizace vojska

Celkový voj pražanů se skládal z mnoha různých menších celků, které k boji nastupovali obvykle podle tradičních patrimoniálních nebo právních závazků. Vše bylo samozřejmě ovlivněno vývojem politických událostí v průběhu válek. Samotné výkoné velení a stavba šiku poté náležela na dosazeném „vrchním“ hejtmánovi.

Za revoluce byla vylepšena původní čtvrtní organizace hotovosti a vznikly stálí hejtmáni nad jednotlivými čtvrtěmi a dokonce i ulicemi.

Celkové vojsko pražanů obvykle sestávalo z těchto celků:

Hotovost pražských měst

Slovo hotovost značilo něco jako domobranu nebo vojenskou zálohu, v případě města vojenské nasazení všech jeho obyvatel. Bohatší města již v průběhu 14. století přecházela k najímání žoldnéřů. Přesto za husitských válek Praha stavěla k boji šiky z vlastních obyvatel bez rozdílu sociálního postavení.

Pražští žoldnéři

Jak bylo zmíněno, obyvatelé města se skládali na žoldnéře. V mírových časech jich bylo užíváno k hlídkování na hradbách a při branách nebo jako pořádkové síly označované za biřice. K těmto službám se najímali nemajetní lidé a byli vyzbrojováni z obecní zbrojnice.

K válečným podnikům se najímali profesionální žoldnéři. Obvykle se jednalo o šlechtice s jejich družinami. V průběhu husitských válek dokonce Pražané dávali za vojenskou službu takovým lidem domy a statky. Profesionální střelci či obsluha obléhacích strojů se rekrutovala z řad vlatních měšťanů. Obvykle těch, kteří byli svou výrobní činností předurčeni k profesionální službě – většinou samotní výrobci kuší a pušek.

Hotovosti svazových měst

Stejně jako Praha i svazová města nasazovala do boje své obyvatele a najímané žoldnéře. Jejich organizace ležela na bedrech příslušného hejtmána dosazeného městskou radou nebo skze politický vliv samotnou Prahou.

Spojenecká šlechta

Rytíři a zemané vyráželi do boje v doprovodu několika mužů své družiny. Obvykle se jednalo o jezdce a jízdní střelce. Obvyčejné sedláky do války nenasazovali. Jejich vybavení by bylo drahé a jejich válečné kvality pochybné. Zároveň by značně oslabily ekonomický potenciál svého hospodářství.

Vysocí páni ovšem mohli disponovat širší lidskou základnou sebranou coby hotovosti svých městeček a nebo z najatých žoldnéřů a sobě podřízené šlechty.

Vybavení vojska

Pražští měšťané disponovali už před propuknutím revoluce značným vojenským materiálem jak soukromého, tak obecního rázu a to včetně obléhacích strojů (zbraně střelby hrubé), jež byly uchovávány v radniční zbrojnici (děla čili pušky) a v kupeckých kotcích (praky). Bohatší svazová města či polní obce poskytovaly do společného voje další obléhací kusy hrubé střelby.

Výzbroj

Vybaveno vojsko bylo pavézami, tarasy, různými sudlicemi, kopími, cepy a jinými dřevcovými zbraněmi pěchoty. Dále kušemi, puškami a jinými střelnými zbraněmi obraného či obléhacího charakteru (hrubé kusy, tarasnice, srubnice, kartouny).

Tažení a tábory

K tažení bylo užíváno vozů, na nichž se vezl vojenský materiál i zásoby vojska. Vozy také sloužily k obraně dočasného ležení (výjimku tvořily obléhací a dlouhodobé tábory, jež bývaly opevněny palisádami, valy a stavěly se i sruby k ubytování). Tato taktika byla tradiční už od starověku. Jan Žižka ji prvně u Sodoměře přenesl do polní bitvy. Využívána byla čím dál tím častěji a zároveň byly vyvinuty speciální bojové vozy, až ji dnes vnímáme jako hlavní znak husitského vojenství.

Šikování

Pražanské vojsko bylo k polní bitvě stavěno poměrně tradičně. V první řadě se rozdělily pěší a jízdní kontingenty. V případě pěších šiků stáli v prvních řadách pavézníci k ochraně před střelbou, udržení nepřátelského nátlaku a k posílení kynetiky útoku. Dále sudličníci a kopiníci s nejlepší výstrojí a za nimi ostatní bojovníci s ratišřovými zbraněmi. Střelci měli pravděpodobně vlastní pavézníky a pohybovali se na krajích šiku nebo před ním. Tímto se vytvořilo čelo celého vojska. Za čelem či vedle se šikovala jízda, která více podléhala strategickému záměru. Vyrážela k potření určených cílů v nepřátelském vojsku nebo čekala na zachycení hlavního náporu čelem a napadala bojem fixovaného nepřítele z boku.

Pokud bylo přikročeno k tvorbě wagenburgu, čili vozové hradby, zásadní část vojska se ukryla uvnitř a s útokem se čekalo až na zachycení a odražení nepřátelského útoku.

Tabulka zobrazuje příklad šikování vojska.

Za označením typu vojska je majoritní typ oděnců v jednotce - viz obrázky bojovníků.

Písmena v kosočtvercích označují předpokládanou pozici velitele a jeho označení:

c - setník d - padesátník x - desátník

Vybavení bojovníků

Dobová tendence byla nakloněna hromadnému využívání zbrojí a hlavně střelných a ratiškových zbraní (kopí, sudlice, kůsy atd.). Dokonce i obyčejní mešťané disponovali značným vojenským materiálem v osobním vlastnictví. Dokonce i „chudina“, která se sešla k defenestraci byla hojně vyzbrojena vlastními zbraněmi.

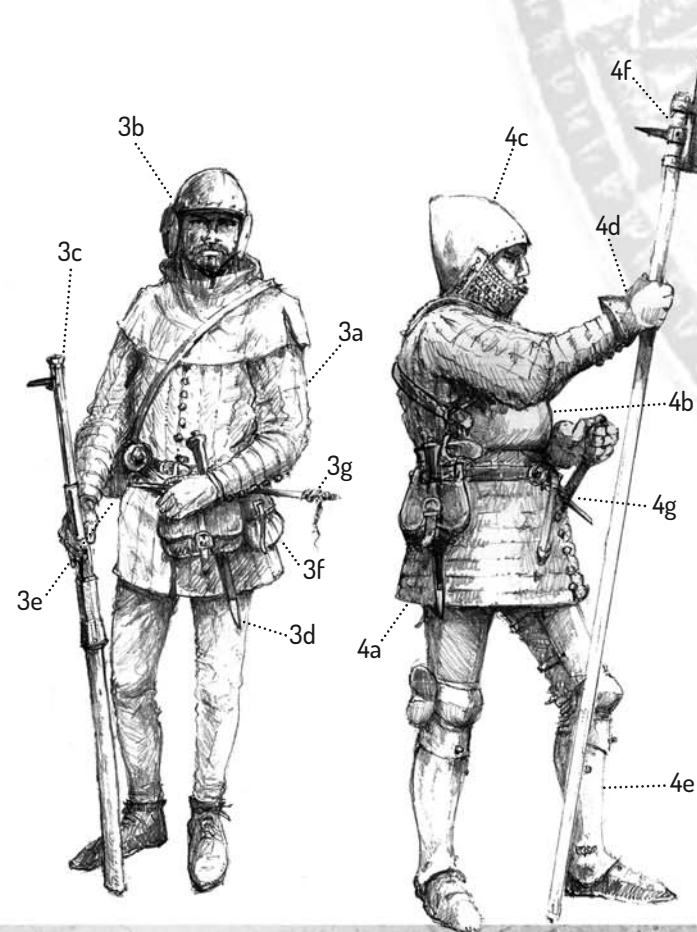
Co se týče zbrojí, dominovala v první polovině 15. století ještě tzv. kombinovaná zbroj, tedy ochranné oděny sestávající se z částí jak plátových, tak brněných (ze spletených a nýťovaných kroužků), doplněná o textilní ochranné prvky. Existovala již plná plátová zbroj, ale nošena byla jen minoritou, která měla možnost a chuť si takové oděny pořídit. Vyčlenila se již platněřská centra v Německu a Itálii a dala vzniknout svébytným typům. Množství a kvalita zbroje pak závisela hlavně na společenských a ekonomických podmínkách pořizovatele.

1 Pavézník

má kvalitně krytu hlavu a ramena kloboukem (1a) a v tomto případě prošivanou kuklou krytou oděvem (1b), k přežití útoků přicházejících zezhora. Tělo má kryto tzv. pancířem s dlouhým rukávem (1c), tedy brněnou košilí oblečenou přes spalniř (podzbrojový prošivaný kabátec) a navrchu nosí tzv. goppein (1d), kabátec z několika prošivaných vrstev látky. Je ozbrojen těžkým tesákem (1e).

2 Střelec s kuší

je relativně lehce chráněn goppeinem (2a) a otevřenou přilbou typu bascinet (2b) s brněným závěsem (2c), což mu poskytuje značnou pohyblivost a mobilitu.

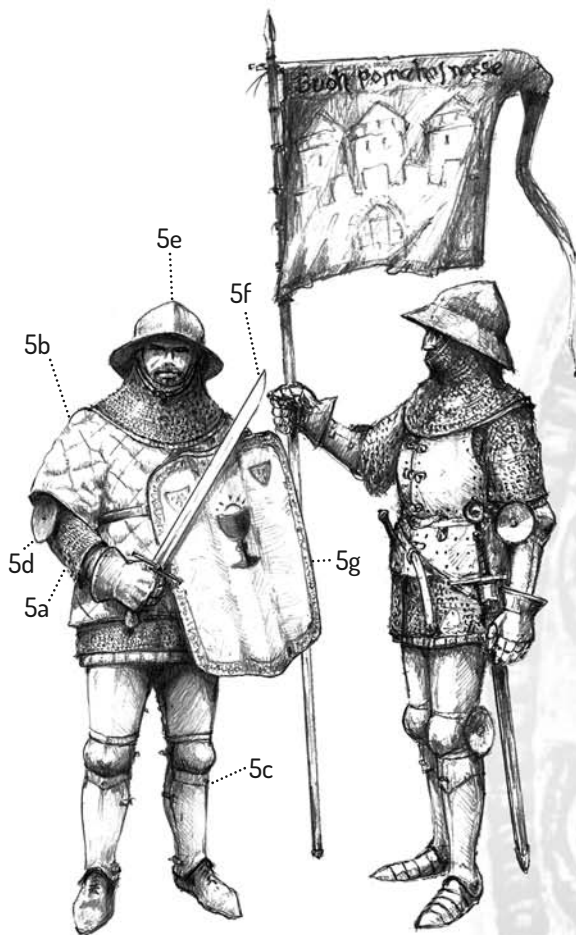
3 Střelec s puškou

je také lehce oděn v goppeinu (3a). Jeho přilba se nazývá lebka (3b) a je opatřena okrouhlými železnými tácky tzv. "ušima" (3b). Je vyzbrojen hákovnicí (3c) a dýkou (3d). Dále má při sobě prachovnici (3e), kožený měšec na kulky (3f) a doutnák (3g) k odpálení zbraně.

4 Těžký sudličník

má zbroj složenou z krátkého pancíře, který je ukryt pod goppeinem s dlouhým rukávem (4a) a z krunyře (4b). Nosí otevřený bascinet s brněným závěsem (4c), plechovice čili plátové rukavice (4d) a plný penkwant respektive plátové krytí nohou (4e). Vyzbrojen je sudlicí (4f) a mečem nebo tesákem (4g).

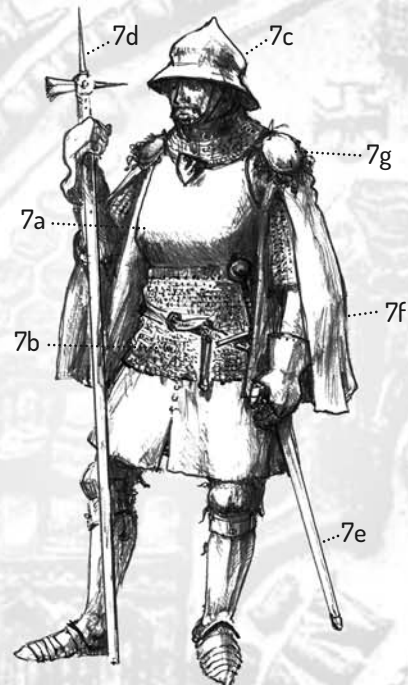

5 Pavézník přední řady

plnil jak obranu, tak útočnou funkci na čele šiku. Je chráněn pancířem s dlouhým rukávem (5a) a tlustým goppeinem (5b). Nohy kryje plně plátové krytí bez sabatonů (5c) a ruce loketky s puklicí proti bočnímu seku (5d). Nosí železný klobouk a brněný obojek na prošivané kukle (5e). Vyzbrojen je mečovým tesákem (5f) a pavézku (5g).

6 Praporečník

je dobře oděný a nese praporec Starého města Pražského (cimbuří s otevřenou branou a třemi věžemi).

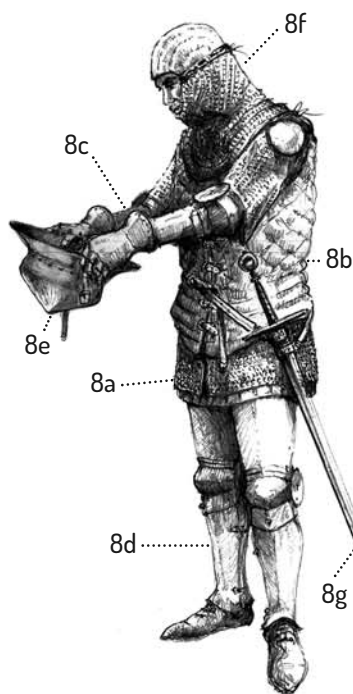

7 Pěší hejtman

je pravděpodobně nižším šlechticem nebo majetným měšťanem. Nosí plátovou zbroj spolu s pancířem a typickým německým krunýřem tzv. kastenbrustem (7a) s brněným šorcem (7b) k ochraně slabín. K zachování dobrého výhledu nosí hluboký železný klobouk (7c) spolu s brněným obojčkem namísto bascinetu s hledím. Je vyzbrojen válečným kladivem (7d) a dlouhým mečem někdy zvaným pěší (7e). Za povšímnutí stojí jeho varkoč (válečný oděv) s dlouhými širokými rukávy (7f) a malá železná humeralia (nárameníky) (7g).

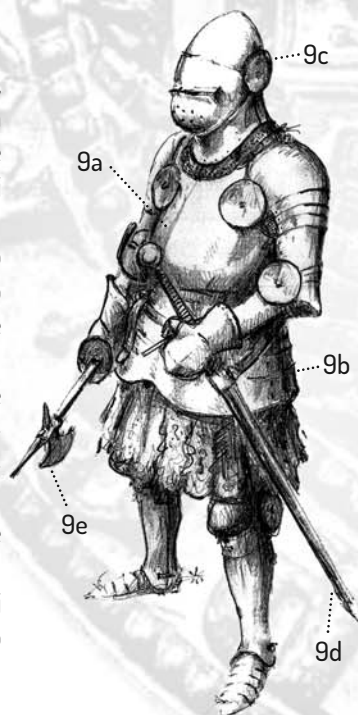
8 Lehký jezdec

byl univerzálním bojovníkem, neboť byl schopen rychlých přepadů, liniového jízdního boje a dokonce i boje pěšího, bylo-li potřeba. Jeho kombinovaná zbroj se skládá z krátkého pancíře (8a), vycpávaného goppeinu bez rukávů (8b) a plně plátovou ochranou rukou (8c) i nohou (8d). Jeho přilba je železný klobouk (8e). Za povšímnutí stojí konstrukce jeho prošivané kukly s připevněným brněným obojkem (8f). Je vyzbrojen jen dlouhým mečem (8g), ale tito vojáci obvykle užívali jezdecké kopí, pavézku nebo kuši.

9 Rytíř v plně plátové zbroji

je pravděpodobně pánem a velitelem vojska. Nosí typickou německou ranou plnoplátovou zbroj s kastenbrustem (9a) opatřeným plátovým šorcem (suknička kryjící slabiny) (9b) a přilbu typu grandbascinet s ušima (9c). Je vyzbrojen dlouhým mečem (9d) a válečnou sekerou (9e).

10 Rytíř v kombinované zbroji

Tato zbroj kombinuje pancíř (10a) brněný šorc (10b) s krunýřem (10c) a plnoplátovou ochranou rukou a nohou (10d). Za povšímnutí stojí typický německý grandbascinet s ušima (10e). Zdrojem pro toto zpodobnění je reliéf z Lorchu nad Rýnem (cca 1425-1430).

